

Højen på næsset

Rishøj er – ligesom de øvrige storhøje ved Tobøl – opført i ældre bronzealder for 3700-3100 år siden.

Den blev anlagt på en banke ud i Kongeåengen. Her udnyttede højbyggerne den naturlige brink, så højen så større ud. En lignende placering ses ved andre af de store høje. Det virker som om, højene skulle ses af dem, der sejlede på åen, eller af dem, der boede på åens anden bred. Rishøjs nærmeste boplads ligger kun få hundrede meter mod syd, lige på den anden side af Kongeåen. Med højens størrelse er det dog næppe kun mennesker fra denne plads, der har deltaget i byggeriet.

Rishøj har ikke været udgravet af arkæologer.

Barrow on the headland

Rishøj, like the other barrows at Tobøl, was constructed in the early Bronze Age, 3,700-3,100 years ago.

It was sited at the extreme edge of a bank which juts out into the Kongeå meadows. Here the barrow builders made the most of the natural elevation on the meadow to make the earthworks appear even more prominent. A similar siting is seen for other barrows in the cluster. It is as if the barrows were positioned to face anyone sailing along the river, or facing the contemporaneous settlement known to have existed south of the river. Rishøj's nearest settlement was just a few hundred metres south, on the opposite side of the river. Given the size of the barrow, this is unlikely to have been the only settlement involved in the construction.

Rishøj has not been excavated by archaeologists.

Der Hügel auf der Landzunge

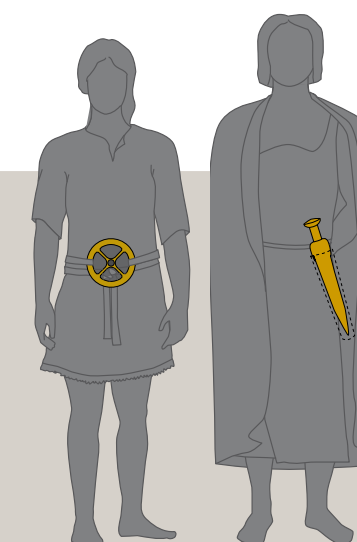
Der Rishøj wurde – wie auch die übrigen Großhügel bei Tobøl – in der älteren Bronzezeit vor 3700-3100 Jahren errichtet.

Er wurde an der Kante einer Anhöhe angelegt, die sich in das Tal der Königsau vorschiebt. Hier nutzten die Hügelbauer die natürliche Anhöhe aus, so dass der Hügel größer wirkte. Eine ähnliche Platzierung ist bei anderen der großen Hügel in der Hügelgruppe erkennbar. Auf diese Weise sieht es so aus, als wendeten sich die Hügel denjenigen, die den Fluss befuhren, oder der zeitgenössischen Siedlung südlich des Flusses zu. Die nächstgelegene Siedlung liegt nur wenige hundert Meter südlich vom Rishøj am anderen Ufer der Königsau. Angesichts der Größe des Hügels ist dies jedoch kaum die einzige Siedlung, die beim Bau mitwirkte.

Der Rishøj wurde nicht von Archäologen ausgegraben.

Bronzealderens skibe kendes fra helleristningsbilleder. Man har sikkert sejlet op langs Vestkysten fra Elbens udmundning til Kongeåen eller helt til Thy eller Norge.

HVOR HØJ ER DU?

Bronzealdermand: 180 cm
Bronzealderkvinde: 160 cm

VIDSTE DU ...

- at mændene i bronzealderen barberede sig?
- at de gravlagte kvinder var enten kortklippede eller havde opsatte frisurer med håret?
- at man i 1800-tallets krige brugte gravhøjene til skytteskjul og ud-kigsposter?

Monumentets landskab

Skelhøj ligger i et knudepunkt, hvor en af oldtidens jyske hovedfærdselsårer til lands skærer Kongeåen.

For 3700-3100 år siden blev her ved Tobøl opført 26 gravhøje, hvoraf flere var mere end 30 meter i diameter. Over for højene, på den sydlige side af Kongeåen, lå flere samtidige bosættelser.

Højbyggeriet ændrede landskabet. Højene blev opført af græs- og hedetørv hentet i de umiddelbare omgivelser. Med tørveafskrælningen fjernede man den frugtbare muldjord. Når en høj stod færdig, var den gule mineraljord blevet blottet i mere end 100 meters omkreds. Det tog flere år, inden vegetationen kom tilbage.

Skelhøj blev udgravet i 2002 til 2004. Den nuværende høj er genopbygget.

Monumental landscape

Skelhøj is located at a junction where one of the ancient land traffic routes intersects the river, Kongeåen.

3,700-3,100 years ago, 26 burial mounds were built at this site, and several of them were more than 30 metres in diameter. Opposite the mounds, on the southern side of the river were several contemporaneous settlements.

The manmade structures altered the natural landscape. The earthworks that make up the mounds were built up from turf and peat cut nearby. Removal of the peat layer also stripped away the fertile top soil. Whenever a mound was completed, the yellow mineral soil would have been exposed in a circumference of more than 100 metres. It took years for the vegetation to recover.

Skelhøj was excavated in 2002 to 2004, after which the mound was restored.

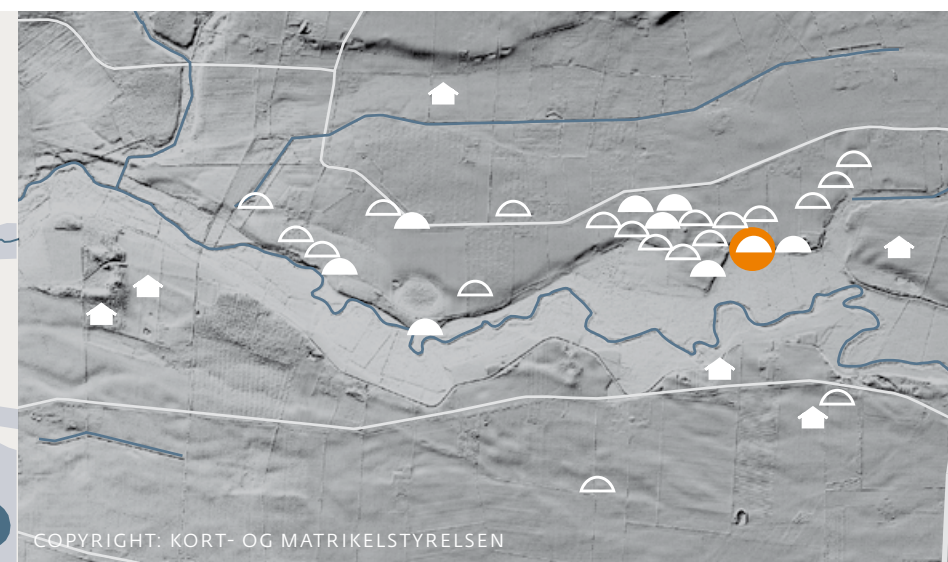
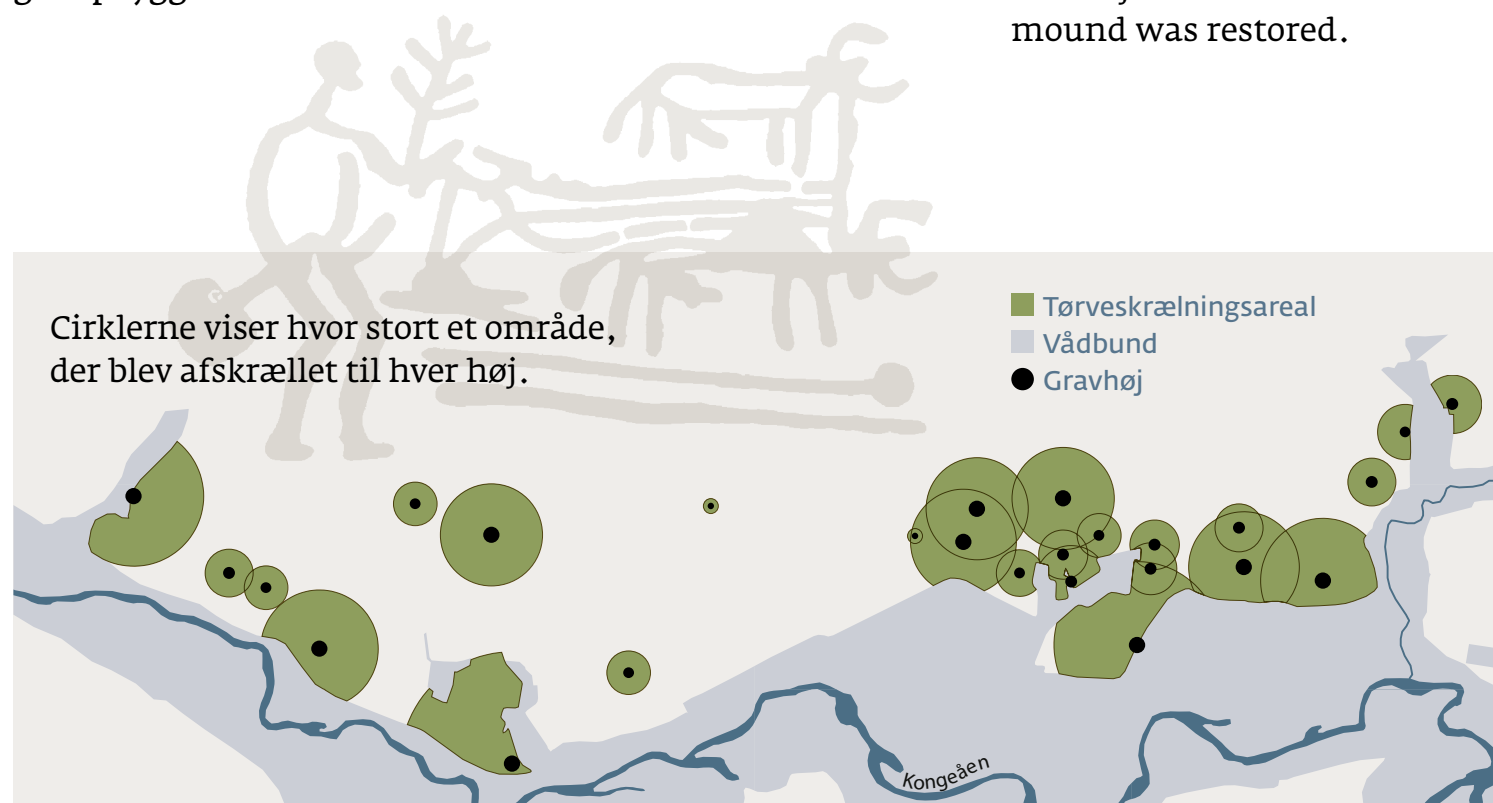
Die Landschaft der Denkmäler

Skelhøj liegt an einem Knotenpunkt, wo eine der vorge-schichtlichen jütländischen Hauptverkehrsadern zu Lande die Königsau (Kongeåen) überquert.

Vor 3700-3100 Jahren wurden hier 26 Grabhügel errichtet, mehrere davon mit über 30 m Durchmesser. Gegenüber den Hügeln am südlichen Ufer der Königsau lagen mehrere zeitgenössische Siedlungen.

Die Errichtung der Hügel änderte die Landschaft. Die Hügel wurden aus Gras- oder Heidesoden aus der unmittelbaren Umgebung errichtet. Durch das Abschälen der Soden entfernte man den fruchtbaren Mutterboden. Nach der Fertigstellung eines Hügels war der gelbe Mineralboden in einem Umkreis von über 100 m bloßgelegt. Es dauerte mehrere Jahre, bevor die Vegetation zurückkehrte.

Der Skelhøj wurde 2002 bis 2004 ausgegraben. Der heutige Hügel ist eine Nachbildung.

Gravhøjene blev ofte lagt langs veje og stier. De mest farbare steder i landskabet ses derfor som lange linjer af høje. På kortudsnittet ses, hvordan højene ved Tobøl ligger nord for åen (◐) mens bopladserne (🏠) ligger syd for. Desværre er mange høje forsvundet (◑).

Et samlingspunkt

Skelhøj blev opført over en enkelt grav for 3400 år siden. Både grav og høj blev bygget med stor omhu for at beskytte den døde mand.

Begravelsen og bygningen af højen var en stor begivenhed. Bronzealderens bosættelser var spredte. De bestod oftest blot af et enkelt eller nogle få langhuse, måske beboet af storfamilier. Ved bygningen af højene samledes man fra flere bosættelser, og arbejdet stod på i mange uger.

De mange, store høje ved Tobøl vidner om et samfund, der var i stand til at gentage den store indsats. Gruppen af høje blev på den måde et samlingspunkt. Lige øst for Skelhøj er fundet rester af et hus, der kan have været ramme for møder efter højen stod færdig.

A cult centre

The Skelhøj mound was constructed to cover a single tomb 3,400 years ago. Both the tomb and mound were constructed with great care to protect the dead male.

The burial ceremony and mound construction would have been an auspicious event. Bronze Age settlements were scattered, consisting of just a single or a few longhouses, possibly inhabited by extended families. Construction of the burial mounds would have required the cooperation of several settlements, and the work would have taken many weeks.

The many large barrows at Tobøl testify to a society that was capable of repeating this great feat of labour and collaboration. The cluster of burial mounds was a rallying ground. Due east of Skelhøj, the remains of a house were found which may have been a meeting place after each mound was completed.

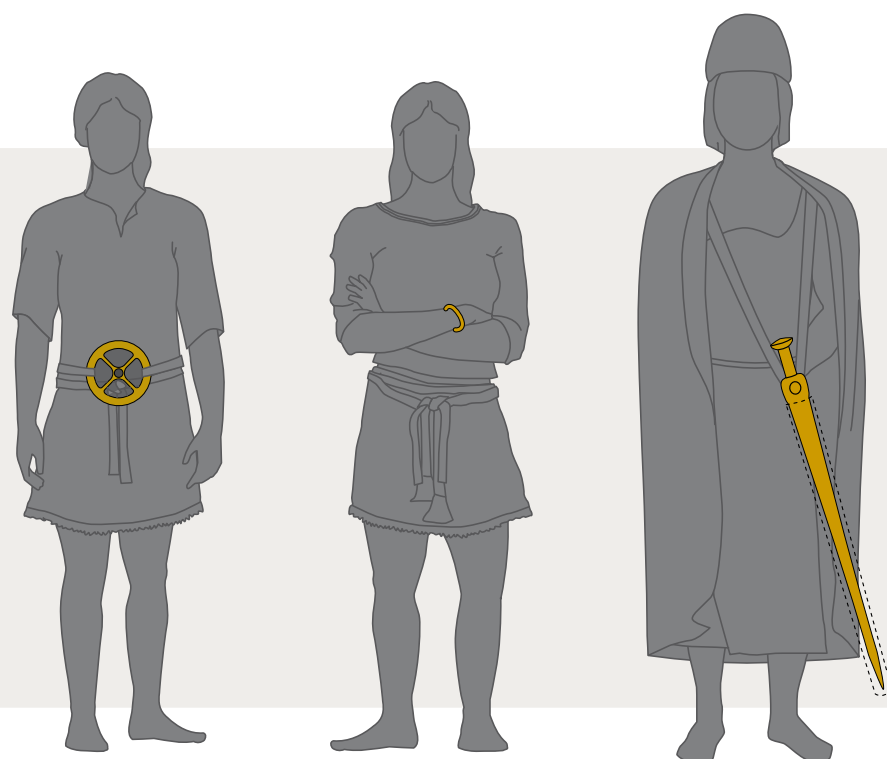

Ein Sammelpunkt

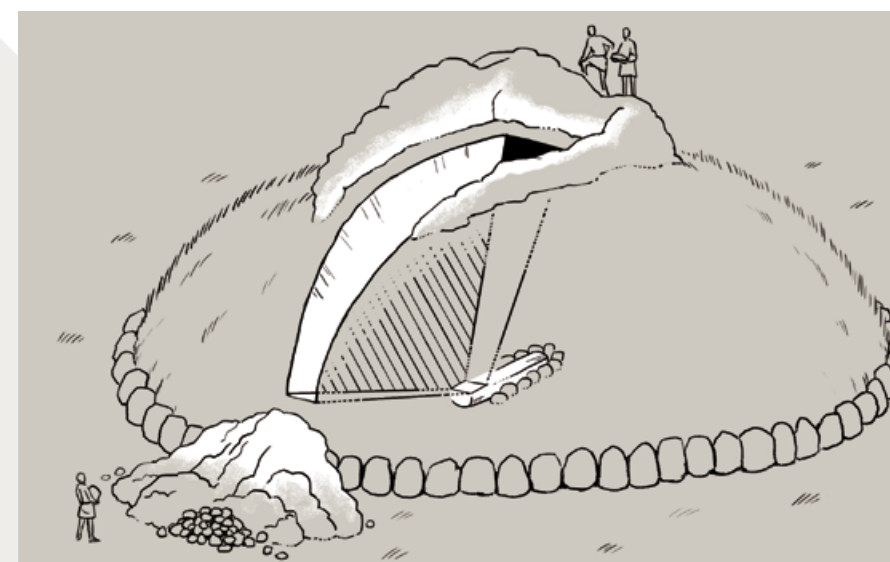
Der Skelhøj wurde vor 3400 Jahren über einem Einzelgrab errichtet. Grab und Hügel waren sehr sorgfältig konstruiert, um den Toten zu schützen.

Das Begräbnis und der Bau des Hügels waren ein großes Ereignis. Die Siedlungen der Bronzezeit lagen verstreut. Sie bestanden oft nur aus einem einzigen oder einigen wenigen Langhäusern, die vielleicht von Großfamilien bewohnt waren. Für den Bau der Hügel taten sich mehrere Siedlungen zusammen. Die Arbeiten dauerten viele Wochen.

Die vielen großen Hügel bei Tobøl zeugen von einer Gesellschaft, die in der Lage war, diesen großen Aufwand wiederholt zu leisten. Die Hügelgruppe wurde zu einem Sammelpunkt. Gleich östlich von Skelhøj wurden die Reste eines Hauses gefunden, das nach der Fertigstellung des Hügels für Zusammenkünfte gedient haben könnte.

Fra forskellige høje ved Tobøl er der igennem 200 år kommet rige fund af guld- og bronzegenstande. Der har både været begravet kvinder og mænd i højene, men der er fundet flest mandsgrave.

Skelhøj blev plyndret allerede kort tid efter gravhøjen stod færdig. Man gravede en skakt ind i siden af højen og fyldte hullet op igen bagefter. Var det for at vanhellige den døde eller for at stjæle?

SKELHØJ

Religiøs arkitektur

Der var en nøje gennemtænkt plan bag bygningen af Skelhøj. Byggepladsen blev inddelt i et mønster i otte lige store dele. I hver del var et byggehold. De havde hver deres stier og ramper ind til højen.

Der var stramme regler for, hvordan tørvne skulle lægges. Først byggede man en mindre høj over graven. Herefter udvidede man højen i fire omgange. Til sidst rejste man en kæde af randsten om højen.

Planen organiserede højens opførelse. Men den var også religiøs. Opdelingen af højen var et hjul med otte eger. Hjulet var et af bronzealderens vigtigste symboler og henvisede både til solen og det cykliske i tid og liv.

Religious architecture

Skelhøj was built according to a well-conceived plan. The construction site was divided into a pattern of eight equal segments. This division reflects the division of labour into 'work gangs', with their own paths and ramps over to the mound.

There were strict rules for how the turf and peat were to be laid. First a small mound was built over the grave. This mound was then extended, four times over, one-two metres at a time. Finally, a ring of kerbstones was raised around the mound.

The layout was a way of organising the construction works. But it also had religious significance. The mound segments symbolised a wheel with eight spokes. The wheel was one of the most important symbols of the Bronze Age and represents both the sun and the cyclical nature of time and life.

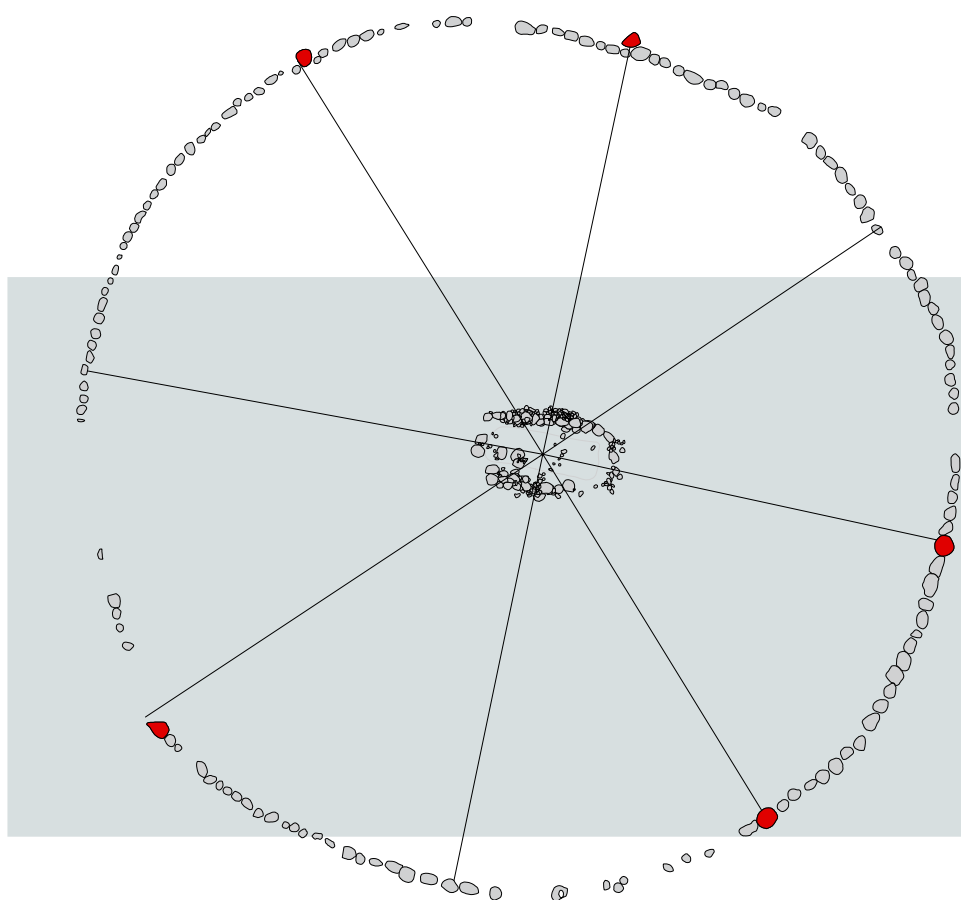

Religiöse Architektur

Der Bau des Skelhøj erforderte einen genau durchdachten Plan. Die Baustelle wurde in einem Muster aus acht gleich großen Teilen eingeteilt. Diese Einteilung entsprach acht Arbeitsgruppen. Jede Gruppe verfügte über eigene Wege und Rampen zum Hügel.

Es gab feste Regeln dafür, wie die Soden gelegt wurden. Zunächst wurde über dem Grab ein kleinerer Hügel errichtet, der danach vier Mal jeweils 1-2 Meter erweitert wurde. Zuletzt wurde um den Hügel herum eine Kette von Randsteinen aufgestellt.

Der Plan organisierte die Errichtung des Hügels. Aber er war gleichzeitig religiös. Die Aufteilung des Hügels bildete ein Rad mit acht Speichen. Das Rad war eines der wichtigsten Symbole der Bronzezeit und wies auf die Sonne und den Zeit- und Lebenszyklus hin.

HJULKORSET I HØJEN

Højens grundplan var det otte-egerede hjul. Bronzealdermennesket tilbad solen og hjulet var et udbredt symbol for solen. Det er ofte indridset i sten som helleristning.

HØJENS BYGGESTEN

Ved udgravningen af Skelhøj kunne græs- og hedetørvne og deres omhyggelig placering stadig genkendes. Hvert byggehold hentede tørv hver sit sted.

FÅ MERE VIDEN:

Besøg også Storehøj og Rishøj her på stien. Du kan få mere viden om Skelhøj på <http://skelhoej.natmus.dk>

Højbyggerne

I Danmark begyndte man at støbe smykker og våben i bronze for 4000 år siden. I Grækenland var bronzealderen opstået 1000 år før.

Både i Centraleuropa og i Sydsandinavien opstod nye rangdelte samfund. Magt og status blev demonstreret med guld og bronze. Bygningen af tusindvis af enorme gravhøje var et markant udtryk for, hvad det nye samfund kunne præstere.

Der opstod nye byggeskikke. Man boede i gårde, der lå spredt ud over landskabet. Nogle huse var meget store, op til 500 kvadratmeter. De kunne huse familier fra samfundets top. Fornemme våben og smykker fulgte udvalgte mænd og kvinder i gravene. Aldrig før er så store rigdomme blevet lagt i jorden. Det var gravgaver til de døde og offergaver til de magter, der kunne sikre frugtbarhed.

Bronzealderens verden er stadig meget synlig med de tusinder af gravhøje, som ses i det danske landskab.

The Barrow builders

In Denmark, bronze casting of jewellery and weaponry began 4,000 years ago; in Greece, the Bronze Age arose 1,000 years earlier.

Both in Central Europe and in Southern Scandinavia, a large number of ranked societies emerged. Power and status were demonstrated by gold and bronze. The building of enormous burial mounds was a distinctive expression of the superior skills of this new society.

New building practices evolved in the settlements. The people lived mainly on individual and scattered farmsteads.

Some of the longhouses were very large, up to 500 square metres. They may have housed leading families in society. Fine weaponry and jewellery followed chosen men and women to their graves. Never before had such great riches been placed in the ground. These were grave goods for the dead and sacrificial offerings for the powers responsible for fertility.

The world order of the Bronze Age is still all in evidence in the thousands of burial mounds that characterise the Danish landscape.

Die Hügelbauer

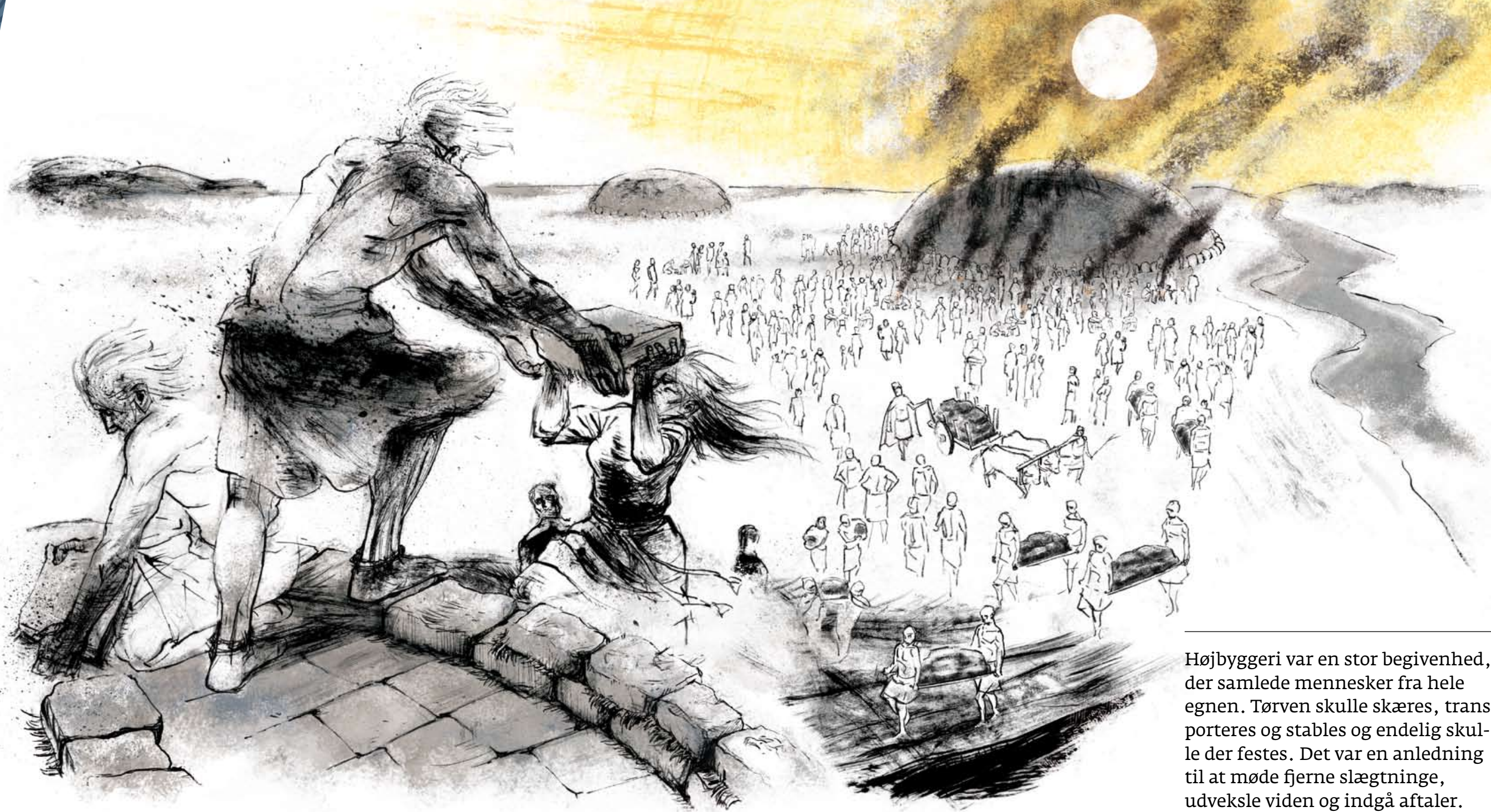
In Dänemark begann man vor 4000 Jahren, Schmuck und Waffen aus Bronze zu schmieden. In Griechenland hatte die Bronzezeit bereits 1000 Jahre früher begonnen.

Sowohl in Zentraleuropa als auch in Südsandinavien entstanden neue – nach Rang gegliederte Gemeinwesen. Man demonstrierte seine Macht und seinen Status durch Gold und Bronze. Die enormen Grabhügel waren ein markanter Ausdruck der neuen Gesellschaftsordnung.

In den Siedlungen kamen neue Bauweisen auf. Man lebte überwiegend in Einzelhöfen, die in der Landschaft

verstreut lagen. Für die bedeutendsten Sippen des Gemeinwesens wurden bis zu 500 m² große Langhäuser errichtet. Edle Waffen und Schmuckstücke wurden ausgewählten Männern und Frauen mit ins Grab gegeben. Nie zuvor verschwanden so große Reichtümer im Boden in Form von Grabbeigaben für die Toten und Opfergaben für die Mächte, die Fruchtbarkeit schenkten.

Die Welt der Bronzezeit ist noch heute durch Tausende von Grabhügeln sichtbar, die die dänische Landschaft prägen.

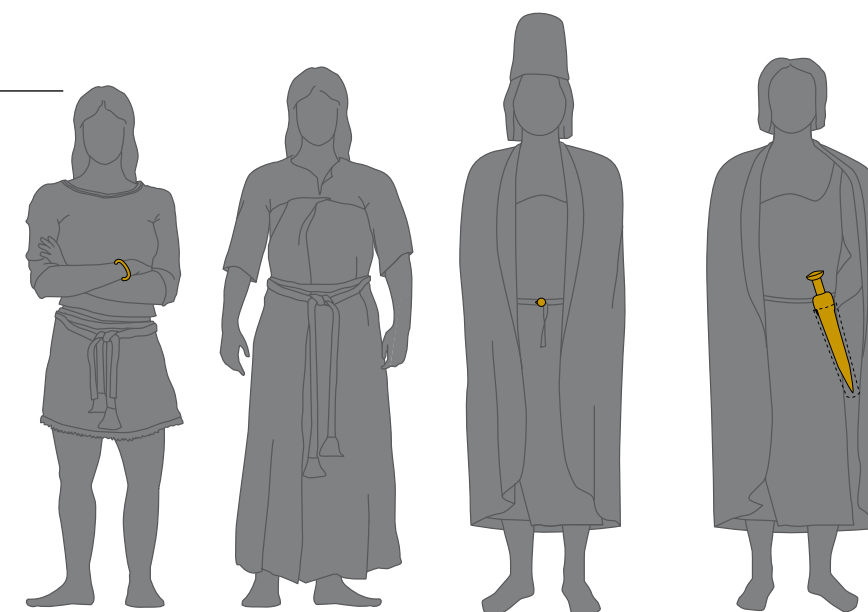
Højbyggeri var en stor begivenhed, der samlede mennesker fra hele egnen. Tørven skulle skæres, transporteres og stables og endelig skulle der festes. Det var en anledning til at møde fjerne slægtninge, udveksle viden og indgå aftaler.

Bronzealderens støbeteknik var avanceret. Smykkets mønster blev stemplet i en voksmodel. Udenpå modellen blev bygget en lerform, som den flydende bronze blev hældt ind i. Voksen smeltede og efterlod et aftryk i leret, som bronzen fyldte ud.

HØJFOLKET

Nogle høje blev konstrueret så kisten med den døde blev bevaret. Derfor har vi i Danmark en unik samling af 3500 år gamle dragter. Mandsdragten bestod af kjortel og kappe og kvindedragten af enten kort eller langt skørt med bluse.

SKELHØJ

Her ved Kongeåen findes en stor gruppe af usædvanligt store gravhøje. Her er fundet guld og bronzegenstande, der viser, at området har haft en særlig betydning i bronzealderen. Følg vejen ned mod åen og besøg Skelhøj og to andre storhøje.

HØJ I HATTEN

I store dele af Europa har hatten haft en særlig symbolsk betydning. Derfor har man lagt fine uldhatte i graven – endda to i den samme grav – eller ridset en hat i sten eller ofret en hat af guld.

VIDSTE DU ...

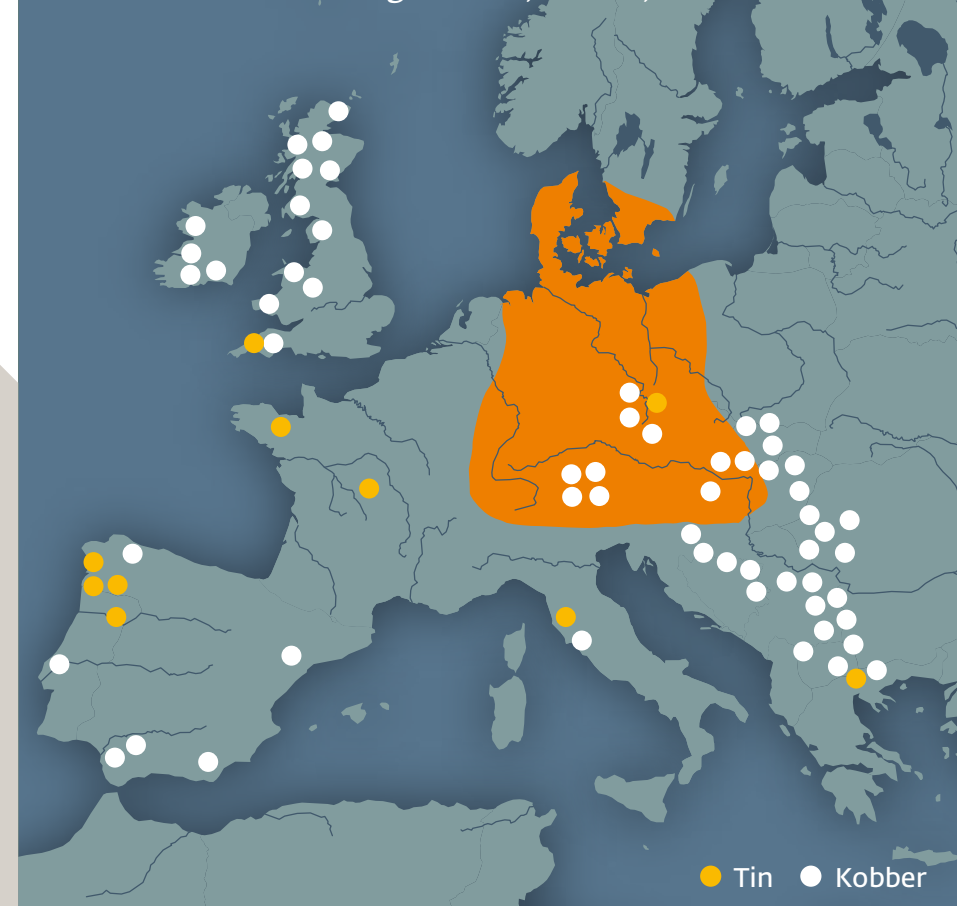
- at der er skåret 700.000 tørv af græsmarker for at bygge en storhøj? Det er 7 fodboldbaner.
- at man holdt bier for at få voks til bronzestøbning og honning til mjød?
- at sværdet blev opfundet i bronzealderen?

FÅ MERE VIDEN:

www.kulturarv.dk
www.1001fortaellinger.dk
www.1001stories.dk
www.natmus.dk/sw4509.asp

TÆTTE FORBINDELSER

Bronze er en blanding af kobber og tin. Det findes forskellige steder i Europa. I det fremhævede område delte man ideer om gravsik, våben, mode mm.

TIDSLINJE

Hjulets høj

Storehøj er fra midten af ældre bronzealder for 3500-3300 år siden. Den blev bygget over en enkelt grav og lagt tæt ved det sted, hvor Tobøl Bæk løber ud i Kongeåengen. Udgravningen af den første grav i 1893 efterlod et stort krater i midten af højen, men afslørede ingen gravgaver.

Efter højen var færdigbygget, blev den brugt til endnu en begravelse – sandsynligvis for en kvinde. Hun blev lagt ned i en kløvet og udhulet egestamme. Hendes dragt var rigt udsmykket og indeholdt genstande fra Centraleuropa og De Britiske Øer. Det mest usædvanlige var et firegeret bronzehjul. Oprindeligt har det måske været en del af en lille kultvogn, ligesom solvognen. I graven blev det brugt som et bæltesmykke.

Barrow of the wheel

Storehøj ("Great Barrow") is from the middle of the Early Bronze Age, 3,500-3,300 years ago. It was constructed over a single tomb and sited close to where the waters of Tobøl Bæk run into the Kongeå meadows. Excavation of this grave in 1893 left a large crater in the middle of the mound, but revealed no grave goods.

After the barrow was completed, it was used for yet another burial – probably for a woman. She was placed in the cloven and hollowed trunk of an oak tree. Her garments were richly ornamented, bearing artifacts from Central Europe and the British Isles. But the most unusual artifact is a four-spoked bronze wheel. Originally this may have formed part of a small cultic chariot, like the famous Trundholm sun chariot. In the tomb, the wheel was used as a belt ornament.

Der Hügel des Rades

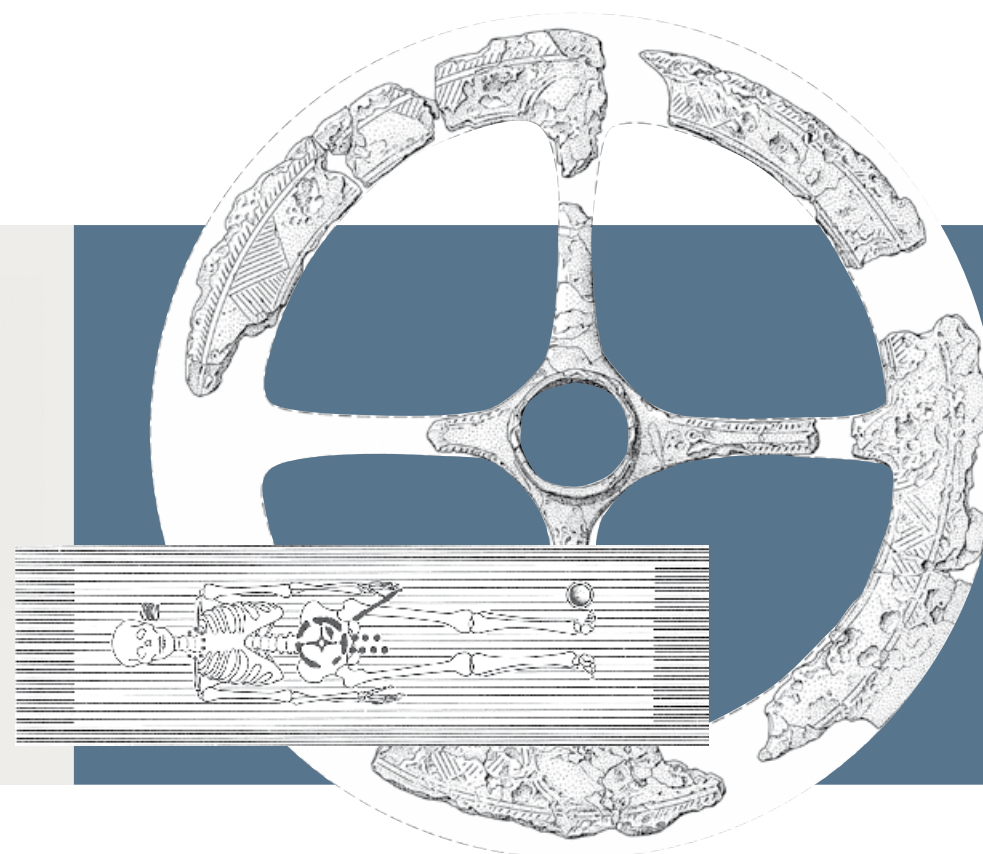
Der Storehøj stammt aus der Mitte der älteren Bronzezeit vor 3500-3300 Jahren. Er wurde über einem Einzelgrab errichtet und lag unweit der Stelle, wo der Tobøl-Bach in das Aulal der Königsau ausläuft. Die Ausgrabung des primär Grabs 1893 hinterließ einen großen Krater in der Mitte des Hügels, brachte jedoch keine Grabbeigaben zu Tage.

Nachdem der Hügel fertig gebaut war, wurde er für eine weitere Bestattung benutzt – wahrscheinlich einer Frau. Sie wurde in einem gespaltenen und ausgehöhlten Eichenstamm beigesetzt. Ihre Kleidung war reich geschmückt und enthielt Gegenstände aus Mitteleuropa und von den britischen Inseln. Am ungewöhnlichsten ist jedoch ein vierspeichiges Bronzerad. Ursprünglich war es vielleicht Teil eines kleinen Kultwagens, ähnlich dem Sonnenwagen. Im Grab diente es als Gürtelschmuck.

Storehøj før udgravningen i 1893.

Sådan blev kvinden gravlagt i kisten med smykker og bronzehjul.

VIDSTE DU ...

- at man havde tætte forbindelser med andre folk i hele Europa?
- at mange rejser foregik på Europas store floder?
- at kisten var lavet af en egestamme, der kunne være op til 3 m lang?